

УДК 342.71 (477)

**ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО ПРАВИЛ ВИЇЗДУ З
УКРАЇНИ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ, З МЕТОЮ ПРИВЕДЕННЯ ЇХ У
ВІДПОВІДНІСТЬ ІЗ НОРМАМИ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА**

ЧВАЛЮК А. М.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри спеціально-правових дисциплін,
Донецький державний університет управління

Право вільно залишати будь-яку країну, включаючи свою власну, є одним із суттєвих елементів конституційно-правового статусу, а також свободи людини і громадянина. Важливим завданням будь-якої демократичної держави є належне законодавче забезпечення цього права й наступне його дотримання. В Україні існує певна нормативна база з цього питання, однак вона є недосконалою, оскільки час її формування припав на період відсутності науково обґрунтованої концепції державної політики України у сфері свободи пересування.

Міжнародний аспект зазначеного права закріплено у ст. 2 Протоколу 4 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який гарантує деякі права і свободи, не передбачені в Конвенції та у Першому протоколі до неї (Далі – Конвенція): «1. Кожен, хто законно перебуває на території будь-якої держави, має право вільно пересуватися і вільно вибирати місце проживання в межах цієї території. 2. Кожен є вільним залишати будь-яку країну, включно зі своєю власною. 3. На здійснення цих прав не можуть бути встановлені жодні обмеження, крім тих, що передбачені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної чи громадської безпеки, для підтримання публічного порядку, запобігання злочину, для захисту здоров'я чи моралі або з метою захисту прав і свобод інших осіб. 4. Права, викладені в пункті 1, також можуть у певних місцевостях підлягати обмеженням, що встановлені згідно із законом і виправдані суспільними інтересами в демократичному суспільстві» [1]. Зазначена норма Конвенції кореспондується з положенням ст. 33 Конституції України, відповідно до якої кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом [2].

Такі обмеження встановлюються, ст. 6 Закону України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України» де встановлено підстави для тимчасового обмеження права громадян України на виїзд з України. Зокрема, право громадянина України на виїзд з України може бути тимчасово обмежено у випадках, коли: він обізнаний з відомостями, які становлять державну таємницю (до закінчення терміну, встановленого статтею 12 цього Закону); стосовно нього у порядку, передбаченому кримінальним процесуальним законодавством, застосовано запобіжний захід, за умовами якого йому заборонено виїжджати за кордон (до закінчення кримінального провадження або скасування відповідних обмежень); він засуджений за вчинення кримінального правопорушення (до відбуття покарання або звільнення від покарання); він ухиляється від виконання зобов'язань, покладених на нього судовим рішенням або рішенням інших органів (посадових осіб), що підлягає примусовому виконанню в порядку, встановленому

законом (до виконання зобов'язань або сплати заборгованості зі сплати аліментів; він перебуває під адміністративним наглядом Національної поліції (до припинення нагляду) [3]. Таким чином, можна впевнено стверджувати про існування значного кола підстав обмеження свободи пересування. Фактичний механізм реалізації права на пересування полягає у вилученні (чи вимозі добровільної здачі) громадянином закордонного паспорта та відповідному внесенні даних до реєстру осіб яким заборонено виїзд за кордон.

Перевірити про відсутність чи наявність обмежень на виїзд за кордон можна за допомогою сервісу відкритих державних даних. Також можна отримати інформацію безпосередньо від Державної прикордонної служби України, але цей тип інформації вважається персональними даними, тому отримати його можна тільки подавши запит особисто або через пошту. Непоодинокі випадки коли про існування обмежень на виїзд особа дізнається вже на кордоні. Однак нас більш цікавлять випадки, коли особу позбавляють навіть шансу реалізувати своє право на вільне залишення країни.

Стаття 2 Закону України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України» встановлює, що документами, що дають право громадянину України на виїзд з України і в'їзд в Україну, є: паспорт громадянина України для виїзду за кордон; дипломатичний паспорт України; службовий паспорт України; посвідчення особи моряка; посвідчення члена екіпажу; посвідчення особи на повернення в Україну (дає право на в'їзд в Україну). У передбачених міжнародними договорами України випадках замість зазначених документів для виїзду з України і в'їзду в Україну можуть використовуватися інші документи [3]. Позиція законодавця є однозначною – для виїзду за кордон пересічний громадянин має пред'явити закордонний паспорт. Однак чи є ця вимога законною з урахуванням норм міжнародних конвенцій ратифікованих Україною та практики ЄСПЛ з означених питань?

Практичний інтерес у вище наведеному контексті становить й рішення ЄСПЛ у справі Власов та Беньяші проти Росії (заяви № 51279/09 та 32098/13, рішення від 20 вересня 2016 року). У цій справі заявники скаржилися, що рішення про відмову у видачі їм закордонних паспортів, за якими вони могли виїхати з Російської Федерації, порушували статтю 2 Протоколу № 4 до Конвенції. Надаючи свою оцінку доводам сторін, Європейський Суд повторив, що пункт 2 статті 2 Протоколу № 4 до Конвенції гарантує кожному право покинути будь-яку країну і попрямувати в іншу країну за вибором особи, в яку йому дозволять в'їзд. Захід, за допомогою якого особі відмовлено у використанні документа, який при його бажанні дозволив би йому залишити країну, є втручанням за змістом статті 2 Протоколу № 4 до Конвенції і повинна відповідати вимогам, що містяться в пункті 3 цієї статті (також див. рішення у справі «Бартіка проти Російської Федерації» (Bartik v. Russia), скарга № 55565/00, § 36, ECHR 2006-XV, рішення у справі «Напіяло проти Хорватії» (Napijalo v. Croatia) від 13 листопада 2003 р, скарга № 66485/01, § 68). Враховуючи, що Україна визнає юрисдикцію ЄСПЛ в усіх питаннях, що стосуються тлумачення і застосування Конвенції, то застосування судами цієї Конвенції має здійснюватися з обов'язковим урахуванням практики ЄСПЛ [4]. Таким чином, відсутність закордонного паспорта не має стати перешкодою для виїзду з України.

Однак, такі перешкоди існують. По-перше, навіть за умови виїзду з України без закордонного паспорта немає гарантій, що такій особі буде дозволено в'їхати в іншу країну. По-друге, зазначену особу (відповідно до положень українського законодавства) все одно з України не випустять, чим створять підстави для подання відповідної скарги до ЄСПЛ.

Ми впевнені, що рішення ЄСПЛ скоріш за все буде винесено на користь цієї особи, але пройде значний час й навіть сама потреба у виїзді з України може втратити свій сенс. Саме через це громадяни України вдаються до національних способів захисту порушених прав, які хоч і не гарантують належного результату, але характеризуються порівняно швидкою формою реалізації. Що, однак, не позбавляє вітчизняного законодавця обов'язку внести зміни до правил виїзду з України громадян України, щоб привести їх у відповідність із нормами міжнародного права.

Список використаних джерел:

1. Протокол № 4 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який гарантує деякі права і свободи, не передбачені в Конвенції та у Першому протоколі до неї (укр/рос). *Офіційний вісник України*. 2006. № 32. Ст. 2373.
2. Конституції України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України: Закон України від 21 січня 1994 р. № 3857-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 18. Ст. 101.
4. Дроздов О., Дроздова О. Відмова у видачі закордонного паспорта визнано Європейським судом з прав людини таким що призвело до порушення ст. 2 (Свобода пересування) Протоколу 4 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (аналітичний огляд окремих рішень ЄСПЛ). URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/41383dc232f28e592472_file.pdf.

УДК 347.948

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО СТАТУСУ СУДОВИХ ЕКСПЕРТІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

КАЛІНІНА І. В.,
кандидат юридичних наук,
завідувач кафедри спеціально-правових дисциплін,
Донецький державний університет управління

Судовий експерт – це не зацікавлена у результатах кримінального провадження обізнана особа, яка володіє спеціальними знаннями і практичними навичками, залучена стороною кримінального провадження у порядку, встановленому кримінальним процесуальним законодавством, та прийняла експертизу до свого проведення.

У процесуальному сенсі експертом є фізична особа незалежно від займаної посади, яка залучена стороною кримінального провадження або судом, який розглядає матеріали кримінального провадження. Експерт – активний учасник

ЧИЙПЕШ Н.М. Тенденції розвитку інновацій на ринку кредитних послуг України.....	112
ПЕТРОВА Л.Г. Соціологічний аналіз фінансової поведінки молоді у контексті підвищення фінансової грамотності.....	114
КОНОНОВ С.О. Будівництво доріг як національний проєкт	117
БАЙРАК А.О., ЧЕЧЕЛЬ А.О. Розвиток приватного медичного сектору в системі охорони здоров'я України (на прикладі медичної лабораторної діяльності).....	119

СЕКЦІЯ 2

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ТА ТЕРИТОРІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

ВОРОНА П.В. Місцеві вибори за новим виборчим кодексом України, як механізм кадрової політики та територіального розвитку	122
КІРІН Р.С. Користування вторинними георесурсами в умовах постконфліктних територій: правове забезпечення	125
МАНУІЛОВА К.В., ГІБАЛЮ О.В. Становлення адміністративно-територіального законодавства України в умовах децентралізації влади	128
ФРОЛОВ Ю.М. Адміністративна відповідальність колективних суб'єктів – самостійний вид адміністративної відповідальності	130
ХАЙЛОВА Т.В., КНЯЗЬКОВА Л.М. Особливості державного регулювання регіонального розвитку	132
ФІЛІПЕНКО А.С. Бюджетна децентралізація як складова адміністративно-територіальної реформи в Україні	134
КАМЕНСЬКИЙ Д. В. Кейс про виведення коштів з ПриватБанку або конфіскація майна «по-американські»	136
БУТИРІН Є.О. Революційна модернізація місцевого самоврядування в Австрійській імперії у другій половині XIX ст.	140
ФЛАТОВ В.В. До питання законності обмеження виборчих прав громадян, які проживають у населених пунктах на лінії розмежування.....	142
ЧВАЛЮК А.М. Щодо необхідності внесення змін до правил виїзду з України громадян України, з метою приведення їх у відповідність із нормами міжнародного права.....	145

Редакційна колегія:

Голова – *Марова С. Ф.*, д.держ.упр., професор, голова оргкомітету, ректор Донецького державного університету управління;

Заступник голови – *Балуєва О. В.*, д.е.н., професор, заступник голови оргкомітету, проректор з наукової роботи Донецького державного університету управління

Члени ради:

Токарева В. І., д.держ.упр., професор, проректор з науково-педагогічної роботи Донецького державного університету управління;

Смирнова І. М., д.пед.н., доцент, заступник директора з науково-педагогічної роботи Дунайського інституту Національного університету «Одеська морська академія»;

Солоха Д. В., д.е.н., професор, декан факультету економіки Донецького державного університету управління;

Дятлова В. В., д.е.н., професор, завідувач кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності Донецького державного університету управління;

Черниш О. І., д.держ.упр., професор, завідувач кафедри менеджменту невиробничої сфери Донецького державного університету управління;

Стойка А. В., д.держ.упр., професор, завідувач кафедри туризму Донецького державного університету управління;

Тарасенко Д. Л., д.е.н., доцент, декан факультету права і публічного управління Донецького державного університету управління;

Маслов І. З., к.т.н., механік I-го розряду, завідувач кафедри судових енергетичних установок і систем Дунайського інституту Національного університету «Одеська морська академія»;

Калініна І. В., к.ю.н., доцент, завідувач кафедри спеціально-правових дисциплін Донецького державного університету управління;

Никифорова Н. О., к.і.н., доцент, завідувач кафедри соціології управління Донецького державного університету управління;

Хороших В. В., к.держ.упр., доцент, завідувач кафедри маркетингу Донецького державного університету управління;

Драгомірова Є. С., к.е.н., доцент, доцент кафедри туризму Донецького державного університету управління;

Ткаченко О. Г., к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності Донецького державного університету управління.

Затверджено рішенням Вченої ради Донецького державного університету управління від 01.10.2020 р. № 2.

С 83 *Стратегічний потенціал державного та територіального розвитку: матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції (наукове електронне видання) м. Маріуполь, 9 жовтня 2020 р. Маріуполь. 2020. 442 с.*

У збірнику представлені матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Стратегічний потенціал державного та територіального розвитку». Наведено погляди представників органів державної та місцевої влади, наукової спільноти та практиків щодо проблем формування стратегічного потенціалу державного та територіального розвитку та пошуку шляхів їх вирішення. Матеріали будуть корисними для науковців, практиків, керівників підприємств, викладачів вищої школи, аспірантів, студентів.